

СТРУКТУРА ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто питання структури фінансових потоків та підходи до управління елементом фінансового потоку – грошовим потоком. Запропоновано підхід до визначення достатності грошового потоку для розрахунків за поточними потребами та кредиторською заборгованістю, який дозволив визначити проблеми, що існують в управлінні грошовими потоками підприємства.

In the article the question of structure of financial streams and ways the management of financial stream an element – by a money stream are . Approach of sufficientness of money stream for calculations after current necessities and account payable allowed to define problems which exist in the management of enterprise money streams is offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед головних проблем української економіки багато вчених та практиків виділяють дефіцит грошових коштів на підприємствах для здійснення ними своєї поточної та інвестиційної діяльності. Як правило, головними чинниками, що створюють ситуацію хронічного дефіциту, є високий рівень інфляції, велике податкове навантаження, неврегульованість законодавчої бази, високі відсоткові ставки за кредитами та непрозорість економічних відносин. Але все це зовнішні фактори, які насправді негативно впливають на рух фінансових потоків підприємства.

Разом з тим на підприємствах зовсім не приділяють увагу щодо пошуку внутрішніх резервів, а ефективність залучення і використання грошових ресурсів, як правило, низька, вживані при цьому фінансові інструменти, технології і механізми обмежені. В умовах фінансової кризи усі економічні прорахунки набувають якості катастрофічного ризику. При цьому сподівання на підтримку з боку держави є зайвим, у цьому сенсі, інерційність мислення притаманна не тільки простим робітникам, але й власникам.

Тому єдиним, з нашої точки зору, виходом із скрутною ситуації є перебудова внутрішнього фінансового механізму й перш за все вдосконалення системи управління фінансовими потоками.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Питання управління фінансовими ресурсами приділяється багато уваги. Розроблені концепції управління грошовими потоками, є низка наукових розробок управління фінансовими інструментами. Серед найбільш вагомих досліджень у цій сфері серед українських вчених можна виділити праці І.А. Бланка, А.М. Поддєрьогіна, Ю.М. Воробйова, Н.І. Костіну, О.Д. Василика та ін. Поряд із тим деякі питання залишилися недостатньо вивченими.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Серед головних питань, які потребують подальшої розробки та вивчення можна вказати на відсутність методики визначення достатності фінансових ресурсів для нормальної діяльності підприємства, методики визначення досягнення критичної точки у фінансовій діяльності підприємства. Це пояснюється тими трансформаційними процесами, у яких перебуває економіка України, неможливістю застосування іноземного досвіду в управлінні рухом фінансових ресурсів, сьогодні ми стикаємося й з фінансовою кризою.

Мета статті. Метою статті є формулювання підходів до аналізу руху фінансових потоків та визначення потреб у додатковому фінансуванні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління фінансовими потоками входить до складу фінансового менеджменту і здійснюється у межах фінансової політики підприємства та розуміється як спільна фінансова ідеологія, якої дотримується підприємство

для досягнення загальноекономічної мети його діяльності. Завданням фінансової політики є побудова ефективної системи управління фінансами, що забезпечує досягнення стратегічних і тактичних цілей діяльності підприємства.

Фінансові ресурси підприємства у постійному русі, управління яким і здійснюється в межах фінансового менеджменту. Найбільш вагомим елементом фінансових потоків підприємства є грошові потоки. Грошові потоки підприємства є рухом (притоки і відтоки) грошових коштів на розрахунковому, валютному, інших рахунках і в касі підприємства у процесі його господарської діяльності, в сукупності складаючи його грошовий оборот.

Розглядаючи сукупні фінансові ресурси, ми можемо виділити грошові ресурси, фінансові ресурси у вигляді цінних паперів, таких як акції та облігації, боргові цінні папери, такі як векселя.

Раціональне формування грошових потоків сприяє ритмічності операційного циклу підприємства і забезпечує зростання обсягів виробництва і реалізації продукції. При цьому будь-яке порушення платіжної дисципліни негативно позначається на формуванні виробничих запасів сировини і матеріалів, рівні продуктивності праці, реалізації готової продукції, положенні підприємства на ринку. Навіть підприємств, що успішно працюють на ринку і генерують достатню суму прибутку, неплатоспроможність може виникати як наслідок незбалансованості різних видів грошових потоків у часі.

Високий рівень синхронізації надходжень і витрат грошових коштів за обсягом і в часі дозволяє знизити реальну потребу підприємства в поточному і майбутньому залишках грошових активів, обслуговуючих основну діяльність, а також резерв інвестиційних ресурсів для здійснення реального інвестування. Таке балансування приходу і відтоків грошових коштів на стадії планування здійснюється шляхом розробки бюджету руху грошових коштів (БРГК), формат якого залежить від особливостей бізнесу конкретного підприємства. Результатом розрахунків є визначення чистого грошового потоку за бюджетний період, відбиваного окремих рядком як «касове зростання або зменшення» залежно від свого значення (позитивного або негативного) і сальдо грошових коштів на кінець планового періоду. Якщо останнє негативно або менше мінімально встановленого нормативу, то, по-перше, проводиться аналіз притоків і відтоків грошових коштів з метою виявлення додаткових резервів, а по-друге, складається кредитний план з залучення зовнішніх джерел фінансування.

В існуючих умовах від того, наскільки своєчасно відбувається оплата продукції (послуг), безпосередньо залежить фінансовий підприємець, оскільки будь-яка затримка надходження виручки в геометричній прогресії генерує зростання кредиторської заборгованості підприємства, штрафних санкцій за прострочення платежів. Така ж сама ситуація відбувається й з дебіторами, коли затримка у платежах за поставлену продукцію (послуги) призводить до необхідності залучати банківські кредити для поповнення оборотних коштів.

Окрім фінансових проблем, це також пов'язано з виникненням соціальної напруги в колективі, погіршенням стосунків із постачальниками та замовниками.

Тому серед фінансових методів, що надають безпосередню дію на організацію, динаміку і структуру грошових потоків підприємства, виділяють:

- систему розрахунків з дебіторами і кредиторами;
- взаємини із засновниками (акціонерами), контрагентами, державними органами;
- кредитування;
- фінансування; фондоутворення; інвестування;
- страхування;
- оподаткування;
- факторинг і ін.

Застосовуючи методику [1] визначення напрямів та пропорцій розподілу грошових потоків за напрямками «поточні зобов'язання – зобов'язання перед кредиторами» проведемо деякі розрахунки по підприємству виробної галузі (Київський завод шампанських вин»).

Дані наведені у табл.1 та табл.2.

Розрахунки у табл.1 показують, що якщо весь дохід спрямувати на погашення поточних зобов'язань за рік, то для цього було б потрібно 13,7 місячних доходів у 2006 році, а у 2007 році – 16,5 місячних доходів.

Найбільша питома вага припала на розрахунки з постачальниками. Якщо всю виручку спрямувати на погашення цих розрахунків за рік, то для цього було б потрібно 10 місячних доходів у 2006 році, а у 2007 році – 11,63 місячних доходів. З даних табл.2 видно, що фінансове становище підприємства до кінця 2007 року погіршало, про що свідчить співвідношення «Кредиторська заборгованість / середньомісячна валова виручка». Якщо наприкінці 2006 року підприємству бракувало 2,77 середньомісячних доходів для погашення всієї заборгованості, то в 2007 році – 5,01 середньомісячних доходів.

Таблиця 1

Співвідношення поточних зобов'язань і середньомісячної валової виручки підприємства, 2006-2007 рр.

Назва показників	2006	2007
Поточні зобов'язання / середньомісячна валова виручка	13,70	16,50
у тому числі		
Поточні зобов'язання за сплатою податків/ середньомісячна валова виручка	3,29	3,87
Поточні зобов'язання з оплати праці / середньомісячна валова виручка	1,41	1,88
Поточні зобов'язання перед постачальниками / середньомісячна валова виручка	10,06	11,63

Можна зробити висновок, що планування розподілу грошових потоків на підприємстві призвело до погіршення фінансового стану: по-перше, річного доходу не вистачає для повного і своєчасного погашення поточних зобов'язань за рік, тому про додаткове інвестування для розвитку не йдеться; по-друге, для погашення простроченої заборгованості підприємства необхідний додатковий приріст грошових коштів, який дорівнює піврічному доходу.

Таблиця 2

Співвідношення кредиторської заборгованості і середньомісячної валової виручки підприємства, 2006-2007 рр.

Назва показників	2006	2007
Кредиторська заборгованість / середньомісячна валова виручка	2,77	5,01
у тому числі		
Заборгованість зі сплати податків/ середньомісячна валова виручка	2,23	3,65
Заборгованість з оплати праці / середньомісячна валова виручка	0,05	0,03
Заборгованість перед постачальниками / середньомісячна валова виручка	0,50	1,10

Можна зробити висновок, що планування розподілу грошових потоків на підприємстві призвело до погіршення фінансового стану: по-перше, річного доходу не вистачає для повного і своєчасного погашення поточних зобов'язань за рік, тому про додаткове інвестування для розвитку не йдеться мова; по-друге, для погашення простроченої заборгованості підприємства необхідний додатковий приріст грошових коштів, який дорівнює піврічному доходу.

Таким чином, перед менеджерами підприємства постає складне завдання – визначити на якому ступені вимагає фінансування поточне виробництво, виходячи змін виробничої програми, яку частку чистого прибутку направити на виплату дивідендів, і в якому обсязі необхідні кошти на технічний розвиток, оскільки виплата дивідендів визначає поточний курс акцій, а технічне переозброєння вплине на їх курс в перспективі та чи може підприємство дозволити собі фінансувати соціальні програми. Вирішення цих питань можливе за

комплексне управління фінансовими потоками.

Фінансові потоки несуть у собі, як правильно визначає А.В. Бабенко [2], у собі багатий масив інформації, використання якої дозволяє приймати обґрунтовані рішення. З інформаційної наповненості фінансового потоку можна вести оперативний облік з: видів засобів реалізації фінансових зобов'язань; форм розрахунків, що використовуються при реалізації фінансових зобов'язань; валюти, що використовуються при реалізації фінансових зобов'язань; часового періоду, протягом якого здійснюється фінансова операція; джерела вхідних та вихідних фінансових засобів; мети використання фінансових ресурсів; ступеня участі підрозділів підприємства у створенні вхідного та вихідного фінансового потоків.

Не менш важливим питанням є визначення системи оцінних показників щодо фінансового потоку. Автором А.В. Бабенко пропонується система, що відображена у таблиці 3. Запропонована А.В.Бабенко система таких показників викликає у нас певні заперечення. Це стосується коефіцієнта достатності фінансового потоку та коефіцієнта достатності чистого потоку. Ми вважаємо, що у більшому ступені це суб'єктивний показник, який визначається для кожного підприємства окремо.

Автором не надається ніяких пояснень, що можна вважати ступенем достатності фінансового потоку. Але у цілому запропонований підхід може застосовуватися у системі управління підприємством [3, с.135-144; 4, с.39-82; 5, с.85-90]. Важливою складовою є наявність у фінансовому потоці підприємства доходів від фінансових інструментів таких, як акції (участь у капіталі), облігації, векселя. Як показує дослідження, більшість підприємств виробничої, зокрема виноробної галузі, не мають у своєму портфелі ані акцій, ані облігацій. Хронічна нестача грошових ресурсів не дозволяє проводити будь-яку фінансову діяльність, яка торкається управління цінними паперами. Використання векселів на сьогоднішній час в Україні малоєфективне та проблематичне.

Таблиця 3

Система коефіцієнтів, що дає якісну характеристику фінансового потоку

№	Назва показника
1	Система коефіцієнтів, що характеризує сукупний фінансовий потік
1.1	Коефіцієнт достатності формування фінансового потоку
1.2	К-т достатності формування вхідного фін. потоку для погашення дебітор-ї заб-ті
1.3	Період оборотності дебіторської заборгованості
1.4	К-т достатності формування вихідного фін. потоку для погашення кредит-ї заб-ті
1.5	Період оборотності кредиторської заборгованості
1.6.	Коефіцієнт достатності чистого фінансового потоку
1.7	Коефіцієнт ефективності фінансового потоку
1.8	Коефіцієнт рівномірності руху вхідного фінансового потоку
1.9	Коефіцієнт рівномірності руху вихідного фінансового потоку
1.10	Коефіцієнт синхронності руху вхідного та вихідного фінансових потоків
1.11	Частка чистого фін. потоку у формуванні вхідного сукупного фінансового потоку
2	Система коефіцієнтів, що характеризує окремі складові фінансових потоків
3	Система коефіцієнтів, що характеризує фінансовий потік з обслуговування цінних паперів

Разом з тим підприємства намагаються збільшити свій вхідний фінансовий потік за

рахунок позаопераційної діяльності, надаючи частку виробничих приміщень або фондів в оренду. На деяких підприємствах саме ця діяльність надає суттєві грошові надходження. Без сумніву, що підприємство, особливо в умовах кризи, повинне застосовувати будь-які засоби для підтримки своєї ліквідності та платоспроможності. Але чи сприяє така ситуація відновленню виробництва? Ми вважаємо, що ні. Виходом повинен стати перегляд пропорцій промислового розвитку у країн, впровадження певних преференцій для вітчизняного виробника (якщо ця галузь входить до переліку стратегічних). На рівні підприємства повинна бути створена ефективна система управління фінансовими потоками із застосуванням методів прогнозування.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших розробок. Ефективне управління грошовими потоками підвищує ступінь фінансової і виробничої гнучкості компанії, оскільки призводить до поліпшення оперативного управління, особливо з точки зору збалансованості надходжень і витрачання грошових коштів; збільшення обсягів продажу і оптимізації витрат за рахунок великих можливостей маневрування ресурсами компанії; підвищення ефективності управління борговими зобов'язаннями і вартістю їх обслуговування, поліпшення умов переговорів з кредиторами і постачальниками; створення надійної бази для оцінки ефективності роботи кожного з підрозділів компанії, її фінансового достатку у цілому; підвищенню ліквідності компанії.

Література

1. Управління фінансовими потоками // Dokument HTML. – <http://www.cis2000.ru>.
2. Оцінка фінансових потоків // Dokument HTML. – <http://www.management.com.ua>.
3. Бриггем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент / Пер. с англ. Ковалева В.В. – СПб.: Экономическая школа, 1997. – Т.1. – 416 с.
4. Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов: Учебник. – М.: Олимп-Бизнес, 1997. – 118 с.
5. Фінансовий менеджмент в транзитивній економіці: питання теорії та методології. Монографія / О.В. Ітигіна, С.С. Арутюнян, О.О. Андробченко, В.Г. Баранова. – Одеса: Поліграф, 2008. – 236 с.